

انستیتو مطالعات فناوری

انستیتو مطالعات فناوری
TECHNOLOGY STUDIES
INSTITUTE

سیاست نامه

شماره ۰۲۰۲۱۰۲

دی ۱۴۰۲

بررسی و جایگاه انرژی در
سازمان همکاری شانگهای - با
تأکید بر زیرساخت حقوقی آن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

عنوان گزارش: بررسی و جایگاه انرژی در سازمان همکاری شانگهای – با تأکید بر زیرساخت حقوقی آن

تهیه و تدوین: علیرضا رنجبر

آدرس وب سایت: iranergi.com

تاریخ تهیه گزارش: دی ۱۴۰۲

نشانی: تهران، خیابان شهید دکتر حبیب الله، تقاطع خیابان شهید سروش (یکم)، پلاک ۹۶، پژوهشکده مطالعات فناوری – ۰۲۱۶۶۵۰۰۰۶۵

مطالب بیان شده در گزارشها و انتشارات اندیشکده، نتیجه تحقیقات پژوهشگران و بیانکننده دیدگاههای مؤلفان آنهاست و لزوماً موضع رسمی اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران نیست، مگر آنکه به آن تصریح شده باشد.

اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران

پژوهشکده مطالعات فناوری
TECHNOLOGY STUDIES
INSTITUTE

خلاصه مدیریتی

سازمان همکاری شانگهای یک سازمان منطقه‌ای (اوراسیایی) بین‌الدولی است که برای همکاری‌های چندجانبه در زمینه‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی تشکیل شده است. در حال حاضر، این سازمان شامل چین، هند، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، روسیه، تاجیکستان و ازبکستان است. این کشورها در مجموع ۲۰ درصد ذخایر نفتی و ۵۰ درصد ذخایر گاز جهان را در اختیار دارند.

همانند سایر سازمان‌های بین‌المللی، اهداف و اصول و ارکان (ساختار) سازمان در سند مؤسس آن مشخص شده است. هدف اصلی سازمان توسعه روابط و تقویت همکاری‌های چندجانبه در حوزه‌های مختلف از جمله انرژی است. ارکان اصلی سازمان نیز عبارتند از شورای روسای حکومت‌ها، شورای روسای دولت (نخست وزیران)، شورای وزرای امور خارجه، نشست روسای وزارتخانه‌ها و/یا آژانس‌ها، شورای هماهنگ کنندگان ملی، ساختار ضد تروریستی منطقه‌ای، و دبیرخانه. البته شورای روسای حکومت‌ها ممکن است تصمیم به ایجاد سایر نهادهایی که برای فعالیت سازمان لازم است بگیرد و در این خصوص محدودیتی وجود ندارد.

انرژی یکی از اهداف اصلی سازمان همکاری شانگهای است. این سازمان قصد دارد با توسعه همکاری‌های عملی در حوزه انرژی، از زیرساخت‌ها و منابع موجود بهره‌برداری کند، هماهنگی در خط‌مشی‌های عرضه و تقاضا ایجاد کند، امنیت خطوط انتقال را تضمین کند و با تحولات جدید در عرصه اقتصاد جهانی سازگار شود. بدین منظور، اقداماتی در سازمان انجام شده است که برای نمونه می‌توان به ایجاد باشگاه انرژی شانگهای به عنوان یک ایده اولیه که توسط رئیس جمهور روسیه، ولادیمیر پوتین، در سال ۲۰۰۶ مطرح شد، اشاره کرد که قرار

است بستری برای بحث و تبادل نظر دربارهٔ مسائل مختلف انرژی باشد و نقش مهمی در تضمین امنیت انرژی کشورهای عضو ایفا نماید.

از آنجایی که باشگاه انرژی سازمان همکاری شانگهای از کشورهای صادرکننده و واردکننده انرژی، به خصوص نفت و گاز، تشکیل خواهد شد، این ترکیب وجه تمایز آن با اوپک (سازمان کشورهای صادرکننده نفت) می‌باشد. درحالی‌که در اوپک هدف مشترکی (کنترل بازار نفت با در نظر گرفتن منافع کشورهای صادرکننده) از سوی اعضا دنبال می‌شود اما بدیهی است که باشگاه انرژی سازمان همکاری شانگهای به دنبال برقراری تعادل بین منافع هر دو طرف (صادرکننده و واردکننده) و یا حتی دولت‌هایی خاص خواهد بود و این موضوع، به علاوه اهداف متفاوت و متعارض احتمالی باشگاه با اوپک، از اصلی‌ترین چالش‌های پیش روی جمهوری اسلامی ایران برای پیوستن به این باشگاه است. اما اگر تمرکز باشگاه انرژی به جای نفت و گاز بر روی انرژی‌های تجدیدپذیر و تأکید بر همکاری و مشارکت دولت‌ها در این حوزه باشد، قطعاً فرصت ارزشمندی برای دولت‌های عضو از جمله جمهوری اسلامی ایران برای همکاری و تبادل دانش و امکانات فراهم می‌شود.

به هر حال، عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای می‌تواند فرصتی مهم برای بخش انرژی و اقتصاد ایران باشد. ایران می‌تواند با بهره‌گیری از بازارهای جدید و توسعه همکاری‌های اقتصادی با کشورهای عضو، منافع منطقه‌ای خود را بهبود ببخشد. البته، موانعی که تا امروز بر سر راه توسعه اقتصادی ایران قرار داشته‌اند، مانند تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده آمریکا، در صورت نداشتن تدابیر لازم می‌تواند بهره‌برداری اقتصادی ایران از عضویتش در شانگهای را با موانعی روبرو سازد.

فهرست مطالب

مقدمه	۴
۱- اهداف و اصول، ارکان و گونه‌ سازمان همکاری شانگهای	۵
۱-۱- اهداف و اصول سازمان همکاری شانگهای	۵
۱-۲- ارکان (ساختار) سازمان همکاری شانگهای	۷
۱-۳- تیپولوژی یا نوع‌شناسی سازمان همکاری شانگهای	۸
۲- سازمان‌های بین‌المللی مشابه با سازمان همکاری شانگهای	۱۱
۲-۱- سازمان کشورهای آمریکایی	۱۱
۲-۲- اتحادیه ملل آمریکای جنوبی	۱۳
۳- آثار حقوقی پیوستن ایران به سازمان همکاری شانگهای و نقش آن در شکست ساختار تحریم‌ها	۱۵
۴- اهمیت انرژی در سازمان همکاری شانگهای	۱۹
۴-۱- انعکاس موضوع انرژی در سازمان همکاری شانگهای	۱۹
۴-۲- جایگاه باشگاه انرژی در سازمان همکاری شانگهای	۲۱
۴-۲-۱- نهادهای مشابه در دیگر سازمان‌های بین‌المللی	۲۱
۴-۲-۲- تأثیر عضویت ایران در باشگاه انرژی بر حوزه دیپلماسی انرژی کشور	۲۳
جمع‌بندی	۲۴

مقدمه

در چند سال اخیر تأسیس سازمان‌های منطقه‌ای در نقاط مختلف جهان که با هدف اتحاد و ارتقاء وضعیت کشورهای عضو تشکیل شده‌اند، سرعت بیشتری گرفته به گونه‌ای که هر روزه بر اهمیت این گونه سازمان‌ها افزوده می‌شود. با وجود این، حضور کشورهایی با گرایش‌های مختلف سیاسی و وضعیت متفاوت اقتصادی بر جایگاه این سازمان‌ها که تصمیمات آنها دارای آثار حقوقی می‌باشند، تأثیر گذار بوده است. رکود اقتصادی بعضی از کشورهای عضو اتحادیه اروپا که بر این اتحادیه تأثیر گذار بوده و آن را با بحران روبرو کرده است و همچنین تضادهای سیاسی در سایر سازمان‌های منطقه‌ای از جمله سازمان کشورهای آمریکایی و شورای همکاری‌های خلیج فارس قضاوت در مورد آینده سازمان‌های منطقه‌ای را دشوار کرده و کارایی حقوقی و ضمانت اجرای اسناد مؤسس و سایر اسناد مرتبط با این سازمان‌ها را به چالش می‌کشد.

سازمان همکاری شانگهای یک سازمان منطقه‌ای (اوراسیایی) بین‌الدولی است که برای همکاری‌های چندجانبه در زمینه‌های امنیتی، اقتصادی و سیاسی تشکیل شده است. این سازمان شامل چین، هند، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، روسیه، تاجیکستان و ازبکستان است. با توجه به اینکه مجموع ۲۰ درصد ذخایر نفتی و ۵۰ درصد ذخایر گاز جهان در اختیار کشورهای عضو این سازمان قرار دارند، فرصت‌ها و چالش‌های پیش روی جمهوری اسلامی ایران در حوزه انرژی باید از ابعاد مختلف از جمله بعد حقوقی مورد توجه قرار بگیرد.

۱- اهداف و اصول، ارکان و گونه سازمان همکاری شانگهای

مقدمه آشنایی با سازمان‌های بین‌المللی مستلزم درک اهداف و اصول، ارکان و گونه آنها است. بر همین اساس، در بخش اول ابتدا به این سه موضوع در سازمان همکاری شانگهای خواهیم پرداخت.

۱-۱- اهداف و اصول سازمان همکاری شانگهای

- ماده یک منشور سازمان همکاری شانگهای که اهداف و وظایف سازمان اختصاص دارد، ده هدف و وظیفه اصلی را برای این سازمان ترسیم نموده است که عبارتند از:
- تقویت اعتماد متقابل، دوستی و حُسن همجواری بین کشورهای عضو؛
 - توسعه همکاری‌های چندجانبه در حفظ و تقویت صلح، امنیت و ثبات در منطقه و ارتقای نظم جدید بین‌المللی دموکراتیک، عادلانه و منطقی سیاسی و اقتصادی؛
 - مبارزه مشترک با تروریسم، جدایی‌طلبی و افراط‌گرایی در همه مظاهر آن، مبارزه با مواد مخدر غیرقانونی و قاچاق اسلحه و سایر انواع فعالیت‌های جنایی فراملی و همچنین مهاجرت غیرقانونی؛
 - تشویق همکاری‌های منطقه‌ای کارآمد در زمینه‌هایی مانند سیاست، تجارت و اقتصاد، دفاع، اجرای قانون، حفظ محیط زیست، فرهنگ، علم و فناوری، آموزش، انرژی، حمل‌ونقل، امور اعتباری و مالی و همچنین سایر حوزه‌های مورد علاقه مشترک؛

- تسهیل رشد اقتصادی جامع و متوازن، توسعه اجتماعی و فرهنگی در منطقه از طریق اقدامات مشترک بر اساس مشارکت برابر با هدف افزایش مستمر استانداردهای زندگی و بهبود شرایط زندگی مردمان کشورهای عضو؛

- هماهنگی رویکردها [ی کشورهای عضو] برای ادغام در اقتصاد جهانی؛
- ترویج برخورداری از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی مطابق با تعهدات بین‌المللی کشورهای عضو و قوانین ملی آنها؛

- حفظ و توسعه روابط با سایر دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی؛
- همکاری در پیشگیری از درگیری‌های بین‌المللی و حل و فصل مسالمت‌آمیز آنها؛
- جستجوی مشترک راه‌حلی برای مشکلاتی که در قرن بیست و یکم به وجود خواهند آمد.

ماده ۲ به اصول سازمان که ابزارهای رسیدن به اهداف به حساب می‌آیند اختصاص دارد. این اصول که دولت‌های عضو باید آنها را سرلوحه فعالیت‌های خود در سازمان قرار دهند، عبارتند از:

- احترام متقابل به حاکمیت، استقلال، تمامیت ارضی کشورها و تجاوز ناپذیری مرزهای کشورها، عدم تجاوز، عدم مداخله در امور داخلی، عدم استفاده از زور یا تهدید به استفاده از آن در روابط بین‌الملل، عدم تمایل به برتری نظامی یکجانبه در مناطق مجاور؛
- برابری همه کشورهای عضو، یافتن مواضع مشترک بر اساس درک متقابل و احترام به نظرات هر یک از آنها؛

- اجرای تدریجی فعالیت‌های مشترک در زمینه‌های مورد علاقه متقابل؛
- حل و فصل مسالمت‌آمیز اختلافات بین کشورهای عضو؛
- عدم جهت‌گیری سازمان همکاری شانگهای علیه سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی؛
- جلوگیری از هرگونه اقدام نامشروع علیه منافع سازمان همکاری شانگهای؛
- اجرای تعهدات ناشی از این منشور و سایر اسناد پذیرفته شده در چارچوب سازمان همکاری شانگهای با در نظر گرفتن اصل حسن نیت.

۱-۲- ارکان (ساختار) سازمان همکاری شانگهای

از نظر ساختاری، برای اجرای اهداف و وظایف تعیین شده سازمان همکاری شانگهای، ارکان زیر در منشور آن پیش‌بینی شده است:

- شورای روسای حکومت؛
- شورای روسای دولت (نخست وزیران)؛
- شورای وزرای امور خارجه؛
- نشست روسای وزارتخانه‌ها و/یا آژانس‌ها؛
- شورای هماهنگ کنندگان ملی؛
- ساختار ضد تروریستی منطقه‌ای؛
- دبیرخانه.

شایان ذکر است، به موجب بند سه ماده دو منشور سازمان همکاری شانگهای، شورای رؤسای حکومت کشورها ممکن است تصمیم به ایجاد سایر نهادهایی که برای فعالیت سازمان لازم است بگیرد و در این خصوص محدودیتی وجود ندارد.

۳-۱- تیپولوژی یا نوع‌شناسی سازمان همکاری شانگهای

از نظر تیپولوژی یا نوع‌شناسی، در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان سازمان‌ها را از بُعد زمانی و بُعد مکانی به گونه‌ها و انواع مختلفی تقسیم نمود؛ بُعد زمانی که به تحولات حقوقی سازمان‌ها در طول تاریخ می‌پردازد، خارج از بحث حاضر است، لیکن از بُعد مکانی سازمان‌ها به دو گروه منطقه‌ای و بین‌المللی تقسیم می‌شوند که هر یک از این دو تقسیم‌بندی بر اساس ماهیت، کیفیت، صلاحیت و هدف سازمان که در اساسنامه آن درج می‌شود به شاخه‌های گوناگونی تقسیم می‌شوند.

مطابق با تقسیم‌بندی فوق، اصلی‌ترین طبقه‌بندی سازمان‌ها بر این اساس استوار است که سازمان‌های جهانی در برابر سازمان‌های منطقه‌ای قرار می‌گیرند. سازمان‌های جهانی سازمان‌هایی هستند که تمام دولت‌ها می‌توانند عضو آن شوند؛ همانند سازمان ملل متحد و سازمان‌های تخصصی وابسته به آن. اما سازمان‌های منطقه‌ای بر اساس این طبقه‌بندی سازمان‌هایی هستند که بوسیله مفهوم وسیع کلمه، مأموریت جهانی ندارند و مصداق عینی سازمان‌هایی هستند که عضویت در آنها محدود به بعضی از دولت‌ها است؛ به مفهوم خاص کلمه سازمان‌هایی را شامل می‌شوند که مأموریت گردآوری دول نزدیک به هم را از حیث جغرافیایی دنبال می‌کنند.

با ذکر مقدمه فوق، سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی را می‌توان بر اساس چهار ضابطه «ماهیت، کیفیت، صلاحیت و هدف» به گونه‌های متعددی تقسیم کرد.

از حیث ماهیت اعضاء سازمان‌ها را می‌توان به دو گروه دولتی (بین‌الدولی) و غیر دولتی تقسیم کرد. سازمان‌های بین‌الدولی آن دسته از سازمان‌هایی هستند که متشکل از دولت‌ها می‌باشند و در اینگونه سازمان‌ها، تنها دولت‌ها هستند که قدرت تصمیم‌گیری دارند. اما سازمان‌های غیر دولتی بر خلاف سازمان‌های بین‌الدولی توسط توافق بین دولت‌ها ایجاد نمی‌شوند بلکه توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی خصوصی و بر اساس مقررات حقوق داخلی دولت‌ها در قالب انجمن، بنیاد، نهاد و ... بوجود می‌آیند.

طبق نظر اتحادیه سازمان‌های بین‌المللی برای اینکه سازمان‌های غیردولتی بتوانند ویژگی بین‌المللی پیدا کنند می‌بایست در سه کشور فعالیت کنند، که البته این تعداد برای اعضاء شورای اروپا که کنوانسیون استراسبورگ را تصویب کرده‌اند دو کشور است. این ملاک حداقلی اگرچه به سازمان‌های غیردولتی ویژگی بین‌المللی اعطاء می‌کند، لیکن در تضاد با فعالیت‌های منطقه‌ای آنها نیست و مسلماً این سازمان‌ها هیچگونه الزامی برای داشتن روابط بین‌المللی ندارند و در سطح منطقه‌ای نیز می‌توانند به فعالیت پردازند.

تقسیم‌بندی دیگر از حیث کیفیت اعضاء است که گرچه به تقسیم‌بندی اصلی - تقسیم‌بندی سازمان‌ها از بُعد مکانی - نزدیک است، اما با آن متفاوت است. این تقسیم‌بندی بر این تفاوت استوار است که سازمان‌های باز را در مقابل سازمان‌های بسته قرار می‌دهد. در سازمان‌های باز همه دولت‌ها بدون رعایت تشریفات خاص پذیرش یا عضویت می‌توانند به عضویت سازمان در آیند درحالیکه عضویت در سازمان‌های انحصاری یا خاص یا بسته فقط برای بعضی دولت‌ها که دارای ویژگی‌های خاصی هستند، امکان‌پذیر است، مانند سازمان تولید کنندگان و مصرف کنندگان یا سازمان‌های دارای تولیدات خاص همانند آپک.

از حیث صلاحیت، به طور کلی سازمان‌ها دارای دو صلاحیت عام و خاص هستند. سازمان‌های با صلاحیت عام سازمان‌هایی هستند که فعالیت آنها به یک قلمرو خاص از همکاری محدود نیست، بلکه می‌تواند شامل کلیه قلمروهایی که به نظرشان مفید می‌آید گردد. بهترین مثال برای سازمان‌های با صلاحیت عام، سازمان ملل متحد است. البته ممکن است قلمروهای از پیش تعیین شده‌ای از حدود فعالیت‌های آنها خارج شوند. خارج کردن مسائل دفاعی اروپا از شورای اروپا در این مورد نمونه قابل توجهی است. در سوی مقابل سازمان‌های با صلاحیت خاص وجود دارند که قلمرو فعالیت‌های آنها محدود و از پیش تعیین شده است. آژانس‌ها و مؤسسات تخصصی ملل متحد از جمله ایکائو، واپو، ایمو، فائو، یونسکو و ... نمونه‌هایی از سازمان‌های با صلاحیت خاص هستند.

آخرین دسته بندی از حیث هدف سازمان‌ها قابل ارایه می‌باشد با این توضیح که اهداف سازمان‌ها با توجه به ماهیت اختیارات و وظایف اعطا شده به آنها به دو هدف همکاری و اتحاد (ادغام) قابل تقسیم است. بسیاری از سازمان‌ها سازمان‌های همکاری یا هماهنگی هستند و در عرض یکدیگرند و مسئولیت تسهیل همکاری و هماهنگی دائمی اقدامات دولت‌های عضو را بر عهده دارند و جز به طور استثنایی قدرت تحمیل قواعد و مقررات (هنجارهای) الزام‌آور را ندارند و زمانی هم که چنین اختیاری داشته باشند، اعمال چنین هنجارهایی در نظم داخلی دولت‌ها به اراده آنها بستگی دارد؛ در عوض، سازمان‌های ادغام کننده در زمینه‌های پیش‌بینی شده توسط اساسنامه خود سازمان فرا دولتی تلقی می‌شوند. این ویژگی توسط اساسنامه یا قرارداد تأسیسی تضمین می‌شود که صلاحیت‌ها را به نفع سازمان یا در بعضی زمینه‌ها به سازمان اعطاء کرده است و بدین ترتیب سازمان در ورای دولت‌ای عضو قرار می‌گیرد.

* نظر به مراتب فوق، سازمان همکاری شانگهای سازمانی منطقه‌ای است که از حیث ماهیت اعضاء سازمانی بین‌الدولی قلمداد می‌شود، زیرا اعضای آن متشکل از دولت‌ها است؛ از

حیث کیفیت اعضاء سازمانی باز است زیرا با توجه به ماده ۱۳ منشور سازمان، سایر کشورهای منطقه نیز می‌توانند با رعایت تشریفات خاص به این سازمان بپیوندند؛ سازمان همکاری شانگهای از حیث صلاحیت دارای صلاحیت عام استب طوریکه در زمینه های گوناگونی قادر به فعالیت و تصمیم گیری است؛ و از حیث هدف به دنبال همکاری و تبیین و اتخاذ راهبردهای مشترک در میان کشورهای عضو است. نکته پایانی آنکه سازمان‌های منطقه‌ای در واقع انعکاسی از کنفدراسیون ها هستند زیرا در مرحله جنینی هستند؛ و اغلب در این سازمان‌ها همکاری، صحبت و توصیه وجود دارد و تصمیم گیری نمی کند و سازمان نمی‌تواند تصمیمات خود را بر اعضاء تحمیل کند.

۲- سازمان‌های بین‌المللی مشابه با سازمان همکاری شانگهای

همانطور که مشخص شد سازمان همکاری شانگهای یک سازمان منطقه‌ای بین‌الدولی باز با صلاحیت عام است که هدف همکاری را دنبال می‌کند. نزدیک‌ترین نمونه به سازمان همکاری شانگهای، سازمان کشورهای آمریکایی است.

۲-۱- سازمان کشورهای آمریکایی

سازمان کشورهای آمریکایی که در ابتدا با عنوان «اتحادیه کشورهای آمریکایی» تأسیس شد و به نوعی قدیمی‌ترین سازمان منطقه‌ای در جهان است، در حقیقت اولین نتیجه تلاش‌های سیمون بولیوار در زمینه تحقق رویای آمریکای واحد بود که در زمان حیات وی تحقق نیافت، اما ایده وی هیچگاه فراموش نشد و سرانجام در سال ۱۸۸۹ یکی از دولتمردان ایالات متحده

به نام «جیمز بلین» طرح بولیوار را احیاء کرد. تلاش های بلین منجر به تشکیل کنفرانس ۱۸۸۹ واشنگتن گردید که نمایندگان مختلف کشورهای آمریکایی در آن شرکت داشتند و در پایان نظام اتحادیه کشورهای آمریکایی را پایه گذاری کردند. اتحادیه که در ابتدا فعالیت های خود را با تأسیس «دفتر بازرگانی جمهوری های آمریکایی» که هدفش محدود به انتشار اطلاعات بازرگانی و گمرکی کشورهای عضو بود، شروع کرد، در نهمین کنفرانس خود در بوگوتا (کلمبیا) در ۱۹۴۸، منشور سازمان کشورهای آمریکایی را به تصویب رساند که به موجب آن اتحادیه کشورهای آمریکایی به صورت سازمان کشورهای آمریکایی تغییر ماهیت داد. منشور سازمان کشورهای آمریکایی که به منشور بوگوتا معروف است تاکنون چندین بار از جمله در سال های ۱۹۶۵ در ریودوژانیروی برزیل و ۱۹۸۵ در کارتاخنای کلمبیا، در راستای اعطای قدرت بیشتر به سازمان، مورد تجدید نظر قرار گرفته است.

این سازمان که هدف اصلی آن مطابق با اساسنامه دستیابی به صلح و عدالت در قاره آمریکا، ترویج وحدت در میان کشورهای عضو، تقویت همکاری های فیما بین کشورهای عضو، و دفاع از حاکمیت، تمامیت ارضی و استقلال کشورهای عضو است تاکنون «ساز و کارهای مختلفی در راستای حمایت از حقوق بشر ایجاد کرده، سیستم قضایی واحدی را در راستای رسیدگی به سوء استفاده دولت ها تأسیس کرده، مکانیسم های متنوعی را به منظور ترویج دموکراسی، دفاع منطقه ای، ارتقاء وضعیت بهداشت، و گسترش کشاورزی راه اندازی کرده و هر یک از کشورهای نیمکره غربی به نوعی در فعالیت های آن سهیم بوده اند». ضمناً این سازمان در چارچوب بند ۱ ماده ۱ منشور ملل متحد «با سازمان ملل متحد و دیگر ترتیبات منطقه ای روابط رسمی گسترده ای برای حفظ صلح و امنیت بین المللی دارد».

بسیاری از منتقدان سازمان کشورهای آمریکایی اعتقاد دارند که عکس العمل های این سازمان در قبال بحران هایی که در منطقه بوجود آمده است بسیار کند بوده و به عبارت بهتر کارایی لازم را برای جلوگیری و خاتمه به بحران های بوجود آمده در منطقه نداشته است. «وقوع

اتفاقاتی چون کودتای گواتمالا در سال ۱۹۵۴، حمله سال ۱۹۸۹ ایالات متحده در پاناما و ناتوانی سازمان برای روبرو شدن با کودتای ۲۰۰۹ هندوراس بدون مداخله ملل متحد از جمله مواردی هستند که منتقدان به آنها استناد می‌کنند. تعدادی دیگری از منتقدان سازمان عقیده دارند که سازمان کشورهای آمریکایی بیش از اندازه در پی برآورده کردن خواسته‌های ایالات متحده است و به ابزاری سیاسی در دستان این کشور تبدیل شده است که بواسطه آن سیاست‌های خود را بر همسایگان جنوبی خود اعمال می‌کند. به هر حال «حضور کشور قدرتمندی چون ایالات متحده آمریکا در سازمان کشورهای آمریکایی تا حدود زیادی داده‌های مسأله را تغییر داده است. ایالات متحده هم از نظر نژاد و ویژگی‌های دیگر و هم از نظر قدرت و ثروت با سایر کشورهای آمریکای مرکزی و جنوبی تفاوت دارد و همین امر سبب شده که تعیین خط‌مشی سازمان را در اختیار بگیرد. بنابراین طبیعی است که بیشتر ملت‌های آمریکایی مقاصد ایالات متحده را در سازمان امپریالیستی دانسته و به آن اعتماد نکنند. در مقابل ایالات متحده به عنوان یک مرکز قدرت برای جلوگیری از مداخله دولت‌های دیگر در قاره آمریکا و همچنین به عنوان یک خزانه بزرگ مالی جهت کمک به توسعه و پیشرفت سایر کشورهای آمریکایی مورد توجه بیشتر دولت‌های آمریکایی است».

۲-۲- اتحادیه ملل آمریکای جنوبی

سنگ بنای اتحادیه ملل آمریکای جنوبی در سال ۲۰۰۴ و به دنبال صدور «اعلامیه کاسکو» گذاشته شد که به موجب این اعلامیه روسای جمهور آمریکای جنوبی با الهام از قهرمانان بزرگ قاره خود که در طول سال‌های متمادی در پی از میان برداشتن مرزهای میان خود و اتحاد منطقه بودند، قصد مشترک خود مبنی بر تأسیس «انجمن ملل آمریکای جنوبی» را اعلام کردند. پس از انجام مذاکراتی در مراحل مختلف فیما بین اعضای اصلی جامعه آند و پیمان مرکوسور

که تمام کشورهای آمریکای جنوبی را در بر می‌گرفتند، این دو اتحادیه گمرکی تصمیم بر ادغام و تأسیس اتحادیه ملل آمریکای جنوبی گرفتند. «اتحادیه ملل آمریکای جنوبی را می‌توان یک اجتماع سیاسی و اقتصادی نامید که با نیت «همگرایی آمریکای جنوبی» در ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی با الگو قرار دادن اتحادیه اروپا و دستاوردهای آن از جمله پول، پارلمان و پاسپورت مشترک تأسیس گردید». اتحادیه بعد از تصویب سند موسس توسط اروگوئه و کلمبیا در سال ۲۰۱۱ به تعداد مورد نیاز اسناد مصوب برای موجودیت یافتن حقوقی دست یافت و رسماً در سال ۲۰۱۱ سند موسس آن لازم‌الاجرا گردید.

فراتر از همگرایی منطقه‌ای، اتحادیه ملل آمریکای جنوبی به دنبال گسترش و پیاده‌سازی ارزش‌هایی چون عدالت اجتماعی، گسترش شمول اجتماعی، همبستگی، همکاری، فرهنگ صلح، هویت بخشیدن و احترام کامل به سیستم‌های دموکراسی و حقوق بشر جهانی در سراسر کشورهای عضو مطابق با منافع مشترک این کشورها بوده است.

اگرچه اتحادیه با الگوبرداری از اتحادیه اروپا تأسیس شده است، لیکن ابتکارات و نوآوری‌هایی در آن دیده می‌شود که آن را از اتحادیه اروپا و سایر سازمان‌های منطقه‌ای موجود در منطقه متمایز می‌کند که یکی از این ابتکارات ایجاد یک بازار واحد با حذف تعرفه‌ها برای محصولات غیر حساس تا سال ۲۰۱۴، و برای محصولات حساس تا سال ۲۰۱۹ است؛ نکته اصلی این است که در اساسنامه اتحادیه با ارج نهادن به فعالیت‌های جامعه آند و پیمان مرکوسور به تلاش‌های این دو سازمان نیز توجه شده و از فعالیت‌هایی که این دو سازمان انجام داده‌اند باید در مسیر همگرایی و در چارچوب اساسنامه اتحادیه ملل آمریکای جنوبی استفاده شود تا تلاش‌های صورت گرفته توسط آنها کاری بیهوده قلمداد نگردد.

ابتکار دیگر اتحادیه نسبت به سازمان‌های پیشین که همواره مسائل اقتصادی را در اولویت خود قرار داده بودند، گسترش فعالیت‌های آن به سایر موضوعات غیر اقتصادی است، از جمله:

مشکل مواد مخدر در جهان، زیرساخت‌ها و برنامه‌ریزی، آموزش و پرورش، فرهنگ، علم، تکنولوژی و نوآوری، توسعه اجتماعی، دفاع، انرژی، بهداشت و درمان و حل و فصل اختلافات

علاوه بر موارد ذکر شده، یکی دیگر از ابتکارات اتحادیه در غیر لازم‌الاجرا بودن مفاد سند موسس آن است با این توضیح که «سند موسس اتحادیه نه تنها هیچ قدرت بیشتری از سایر معاهدات همگرایی منطقه‌ای که در گذشته بوده‌اند به دولتمردان خود اعطا نمی‌کند، بلکه مجازاتی را نیز برای عدم اجرای سیاست‌های اتحادیه ملل آمریکای جنوبی در اساسنامه پیش‌بینی نکرده است» که البته این موضوع تا حدودی یک نقطه ضعف نیز می‌تواند به شمار آید.

۳- آثار حقوقی پیوستن ایران به سازمان همکاری شانگهای و نقش آن در شکست ساختار تحریم‌ها

بدیهی است پیوستن ایران به سازمان همکاری شانگهای به معنی پذیرش حقوق و تکالیف مندرج در منشور سازمان و سایر اسناد مرتبط با آن است (ماده ۱۳ منشور). اما قبل از ورود به این بحث که سازمان همکاری شانگهای چه نقشی در شکستن ساختار تحریم‌ها دارد، باید با نظام تحریم‌ها آشنایی حداقلی کسب کرد.

تحریم را می‌توان بر اساس مرجع وضع آن به تحریم‌های بین‌المللی، تحریم‌های منطقه‌ای و تحریم‌های یک‌جانبه تقسیم نمود. تحریم‌های بین‌المللی اصولاً به تحریم‌های وضع شده ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد گفته می‌شود. به طور خاص، و در راستای حفظ صلح و امنیت بین‌المللی، به موجب ماده ۴۲ منشور ملل متحد:

شورای امنیت می‌تواند تصمیم بگیرد که برای اجرای تصمیمات آن شورا مبادرت به چه اقداماتی که متضمن به کارگیری نیروی مسلح نباشد لازم است و می‌تواند از اعضای ملل متحد بخواهد که به این قبیل اقدامات مبادرت ورزند. این اقدامات ممکن است شامل متوقف ساختن تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی و ارتباطات راه‌آهن، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسائل ارتباطی و قطع روابط سیاسی باشد.

شایان ذکر است، برنامه هسته‌ای دولت جمهوری اسلامی ایران و فعالیت‌های مرتبط با آن به موجب قطعنامه‌های (۲۰۰۶) ۱۶۹۶، (۲۰۰۶) ۱۷۳۷، (۲۰۰۷) ۱۷۴۷، (۲۰۰۸) ۱۸۰۳، (۲۰۰۸) ۱۸۳۵، (۲۰۱۰) ۱۹۲۹، و (۲۰۱۵) ۲۲۲۴، از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد مورد تحریم قرار گرفت.

تحریم‌های منطقه‌ای، همانطور که از نام آن مشخص است، از سوی گروهی از دولت‌ها که در یک منطقه جغرافیایی قرار دارند و یا ممکن است عضو یک سازمان منطقه‌ای باشند، اعمال می‌گردد. تحریم‌های اتحادیه اروپایی علیه فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در زمره این گروه از تحریم‌ها قرار می‌گیرند.

و در نهایت باید به تحریم‌های یکجانبه که توسط یک دولت علیه دولتی دیگر برای وادار کردن دولت اخیر برای اصلاح رفتار در خارج یا حتی داخل قلمرو خود و تبعیت از سیاست‌های دولت وضع‌کننده تحریم می‌باشد، اشاره کرد. سردمدار وضع تحریم‌های یکجانبه علیه دولت‌های دیگر، دولت ایالات متحده آمریکا است که به دلیل قدرت اقتصادی خود، از تحریم‌های اقتصادی به عنوان یک ابزار و اهرم فشار علیه دیگر دولت‌ها استفاده می‌کند.

با توجه به اینکه معمولاً در ایران منظور از تحریم، تحریم‌های یکجانبه ایالات متحده است، در ادامه نگاهی گذرا به سازوکار اعمال تحریم‌های یکجانبه آمریکا خواهیم داشت. سازوکار

اعمال تحریم‌های آمریکا را می‌توان بر اساس موضوع و قلمرو اعمال تحریم‌ها به دو گروه تقسیم کرد.

بر اساس موضوع، تحریم‌های آمریکا به موارد متعددی تقسیم می‌شوند. برای مثال تحریم‌های آمریکا علیه ایران به چهار دسته ذیل قابل تقسیم‌بندی هستند:

- تحریم با ادعای نقض حقوق بشر؛
 - تحریم به علت پشتیبانی ایران از گروه‌های به اصلاح تروریست در خارج از قلمرو ایران؛
 - تحریم به علت فعالیت‌های موشکی ایران؛
 - تحریم به علت فعالیت‌های هسته‌ای ایران.
- اما بر اساس قلمرو اعمال تحریم‌ها، تحریم‌های آمریکا به دو دسته ذیل تقسیم می‌شوند:
- تحریم‌های اولیه؛
 - تحریم‌های ثانویه.

تحریم‌های اولیه اقدامات تنبیهی هستند که بر فعالیت‌هایی که به نحوی دارای ارتباط صلاحیتی با ایالات متحده هستند، از جمله معاملاتی که اشخاص آمریکایی یا شعب خارجی شرکت‌های آمریکایی در آنها دخیل هستند، اعمال می‌شوند. اما تحریم‌های ثانویه برای جلوگیری و مجازات بعضی از فعالیت‌های اشخاص غیر آمریکایی [که خارج از صلاحیت این کشور قرار دارند] و تحت تحریم‌های اولیه قرار نمی‌گیرند طراحی شده است [و] نسبت به شرکت‌ها و افراد غیر آمریکایی، حتی در صورت عدم وجود یک رابطه قانونی با ایالات متحده اعمال می‌شوند.

پس از به نتیجه رسیدن مذاکرات هسته‌ای که منتهی به برنامه جامع اقدام مشترک - برجام یا توافق هسته‌ای میان ایران از یک سو، و اعضای دائم شورای امنیت و آلمان (۱+۵) گردید، رئیس جمهور آمریکا پس از راستی‌آزمایی آژانس بین‌المللی انرژی اتمی در خصوص فعالیت‌های هسته‌ای ایران طی دستور اجرایی ۱۳۷۱۶، تحریم‌های هسته‌ای ایران را لغو کرد. لغو تحریم‌های هسته‌ای ایران منجر به بی‌اثر شدن دستورهای اجرایی ۱۳۵۷۴، ۱۳۵۹۰، ۱۳۶۲۲ و ۱۳۶۴۵ و همچنین اصلاح دستور اجرایی ۱۳۶۲۸ و سایر تحریم‌های ثانویه ایران که با تحریم بخش هسته‌ای ایران در ارتباط بودند، گردید.

پس از اینکه دونالد ترامپ به عنوان چهل و پنجمین رئیس جمهور آمریکا انتخاب شد، همانطور که وعده داده بود، طی فرمانی به تاریخ ۸ مه ۲۰۱۸ خروج آمریکا از برجام و بازگرداندن تحریم‌هایی که به موجب برجام برداشته شده بود (تحریم‌های [ثانویه] هسته‌ای) را اعلام کرد.

مطابق با بخش سوم فرمان مذکور، اقدامات لازم برای بازگرداندن تحریم‌های هسته‌ای باید هر چه سریع‌تر در نظر گرفته می‌شد که دستور اجرایی شماره ۱۳۸۴۶ اولین گام در راستای اجرای فرمان فوق به حساب می‌آمد. به موجب این دستور اجرایی، استفاده از سیستم بانکی آمریکا (دلار) و خرید و فروش فلزات گرانبها در معاملاتی که یک طرف آن ایران بود، ممنوع اعلام گردید و همچنین شرکت ملی نفت ایران، شرکت بازرگانی نفت ایران بانک مرکزی ایران و بخش‌های انرژی، کشتیرانی، کشتی‌سازی و مدیریت بنادر و در نهایت خودروسازی ایران مشمول تحریم‌های جدید گردید.

با عنایت به توضیحات فوق، امکان محدود کردن آثار تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا مستقیماً به حقوق و تکالیف دولت‌های عضو باشگاه انرژی و عمق روابط سیاسی - تجاری آنها با ایالات متحده بستگی دارد. بنابراین، به نظر نمی‌رسد صرف عضویت در سازمان همکاری

شانگهای نقش پُر رنگی در دور زدن تحریم‌های یکجانبه آمریکا داشته باشد. گرچه جمهوری اسلامی ایران می‌تواند در جهت کاهش عمق روابط سیاسی - تجاری کشورهای شانگهای با ایالات متحده آمریکا موثر باشد.

۴- اهمیت انرژی در سازمان همکاری شانگهای

با عنایت به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل متحد که موضوع انرژی یکی از هدف‌های اصلی آن به حساب می‌آید، امروزه اکثر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای توجه ویژه‌ای به موضوع انرژی دارند. همانطور که در بخش اول از نظر گذشت، موضوع انرژی در بین اهداف اصلی سازمان همکاری شانگهای مورد توجه قرار گرفته است. در این بخش، نگاه عمیق‌تری به اهمیت موضوع انرژی در سازمان همکاری شانگهای انداخته خواهد شد.

۴-۱- انعکاس موضوع انرژی در سازمان همکاری شانگهای

در ماده ۱ منشور سازمان همکاری شانگهای (اهداف و وظایف) موضوع انرژی به صورت کلی و در کنار سایر حوزه‌ها مورد توجه قرار گرفته است:

تشویق همکاری‌های منطقه‌ای کارآمد در زمینه‌هایی مانند سیاست، تجارت و اقتصاد، دفاع، اجرای قانون، حفاظت از محیط زیست، فرهنگ، علم و فناوری، آموزش، انرژی، حمل‌ونقل، اعتبار و مالی و همچنین سایر حوزه‌های مورد علاقه مشترک.

همچنین در ماده ۳ منشور سازمان، توسعه سامانه‌های انرژی به عنوان یکی از حوزه‌های همکاری مورد توجه قرار گرفته است:

استفاده مؤثر از زیرساخت‌های حمل و نقل و ارتباطی موجود، بهبود ظرفیت ترانزیتی کشورهای عضو و توسعه سیستم‌های انرژی؛

همانطور که مشخص است، در سند مؤسس سازمان همکاری شانگهای انرژی، همانند سایر موضوعات اصلی، به صورت کلی مورد توجه قرار گرفته است و این برعهده دولت‌های عضو است تا از طریق ارکان سازمان و تولید اسناد حقوقی، جزییات و برنامه‌های سازمان در این حوزه (و حوزه‌های دیگر) را مشخص و معین نمایند.

در سال ۲۰۰۶ باشگاه انرژی شانگهای به عنوان یک ایده اولیه توسط رئیس جمهور روسیه، ولادیمیر پوتین، مطرح شد. این باشگاه قرار است یک بستر برای همکاری عملی در حوزه انرژی بین کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای باشد. این سازمان شامل چین، هند، ایران، قزاقستان، قرقیزستان، پاکستان، روسیه، تاجیکستان و ازبکستان است. این کشورها در مجموع ۲۰ درصد ذخایر نفتی و ۵۰ درصد ذخایر گاز جهان را در اختیار دارند.

باشگاه انرژی شانگهای می‌تواند نقش مهمی در تضمین امنیت انرژی کشورهای عضو داشته باشد. این باشگاه می‌تواند با توسعه زیرساخت‌ها و خطوط انتقال انرژی، هماهنگی در خط‌مشی‌های عرضه و تقاضا، ایجاد بازارهای جدید و سازگاری با تحولات جهانی، بهره‌برداری بهینه از منابع انرژی را افزایش دهد. همچنین، این باشگاه می‌تواند یک فضای بحث و تبادل نظر بین معاونان وزرای انرژی کشورهای عضو و شرکای همکار ایجاد کند.

در سال ۲۰۲۱، سازوکار نشست وزیران انرژی سازمان همکاری شانگهای ایجاد شد که در حال حاضر اصلی‌ترین رکن سازمان در حوزه انرژی قلمداد می‌شود که تاکنون سه دوره از آن برگزار شده است.

همچنین در نشست ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۲ در سمرقند، شورای رؤسای حکومت‌های سازمان همکاری شانگهای اعلامیه‌ای را با تمرکز بر امنیت انرژی منتشر نمود که رویکرد و راهبرد

کلان سازمان در قبال موضوع انرژی را نشان می‌دهد. در حال حاضر، این اعلامیه تنها و اصلی‌ترین سند موجود در ارتباط با حوزه انرژی در سازمان همکاری شانگهای به حساب می‌آید. همانطور که مشخص است این سند یک اعلامیه بوده و تعهدی برای کشورهای عضو ایجاد نمی‌کند.

۴-۲- جایگاه باشگاه انرژی در سازمان همکاری شانگهای

همانطور که ملاحظه گردید، طرح باشگاه انرژی در سازمان همکاری شانگهای در مرحله جنینی و شکل‌گیری است. در این قسمت ابتدا وضعیت نهادهای مشابه باشگاه انرژی در دیگر سازمان‌های بین‌المللی و سپس تأثیر عضویت ایران در باشگاه انرژی بر حوزه دیپلماسی انرژی کشور مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۴-۲-۱- نهادهای مشابه در دیگر سازمان‌های بین‌المللی

موضوع انرژی تقریباً در اکثر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای در زمره موضوعات بنیادین و اصلی قرار دارد که حداقل هم‌ردیف موضوعات اصلی، مورد توجه و اشاره قرار می‌گیرد.

در سازمان کشورهای آمریکایی دو موضوع «انرژی» و «محیط زیست» ذیل عنوان کلی‌تر توسعه پایدار، که از موضوعات اصلی سازمان است، قرار گرفته‌اند. اهداف اصلی واحد توسعه پایدار در سازمان کشورهای آمریکایی عبارتست از: کمک به توسعه اقتصادی پایدار در قاره آمریکا با حمایت از پیشرفت امنیت انرژی، کاهش هزینه‌های انرژی، افزایش دسترسی به خدمات نوین انرژی و کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای در سراسر منطقه. این واحد تاکنون

چندین برنامه و راهنما را تنظیم و تدوین نموده است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به «مشارکت انرژی و اقلیم قاره آمریکا» و «مشارکت در انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی» اشاره کرد.

در اتحادیه ملل آمریکای جنوبی، شورای انرژی آمریکای جنوبی با هدف تهیه راهبرد انرژی آمریکا جنوبی و یکپارچه سازی انرژی منطقه‌ای در سال ۲۰۰۷ تأسیس شد. از جمله موضوعاتی که شورا صلاحیت رسیدگی و تصمیم‌گیری در مورد آنها را دارد می‌توان به تنظیم مقررات و پیمان‌های انرژی از جمله حل و فصل اختلافات، تحویل انرژی و انتقال، توسعه سوخت‌های زیستی، ارزیابی و مطالعه بازار انرژی در منطقه، جنبه‌های زیست محیطی، منابع جایگزین انرژی، استفاده منطقی و بهینه از انرژی، دسترسی جهانی و غیر تبعیض آمیز به انرژی، و تعادل انرژی اشاره کرد.

در اتحادیه اروپایی، طبق سیاست اتحاد انرژی (۲۰۱۵)، پنج هدف اصلی در حوزه انرژی به شرح ذیل تعیین شده‌اند:

- تنوع بخشیدن به منابع انرژی اروپا، تضمین امنیت انرژی از طریق همبستگی و همکاری بین کشورهای اتحادیه اروپا؛
- اطمینان از عملکرد یک بازار انرژی داخلی کاملاً یکپارچه، که جریان آزاد انرژی را در اتحادیه اروپا از طریق زیرساخت‌های کافی و بدون موانع فنی یا نظارتی امکان‌پذیر می‌سازد.
- بهبود بهره‌وری انرژی و کاهش وابستگی به واردات انرژی، کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و ایجاد مشاغل و رشد (در این حوزه)؛
- کربن‌زدایی اقتصاد و حرکت به سمت اقتصاد کم‌کربن در راستای موافقتنامه پاریس.

- ترویج پژوهش در فناوری‌های انرژی پاک و کم‌کربن و اولویت دادن به تحقیق و نوآوری برای انتقال انرژی و بهبود رقابت.

همانطور که ملاحظه می‌شود، انرژی در سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای یک موضوع مهم به حساب می‌آید که اعضای این سازمان‌ها سعی کرده‌اند چارچوب‌ها و خط‌مشی‌های کلی را در راستای هماهنگی و یکپارچه‌سازی کشورهای عضو از طریق اسناد مختلف فراهم آورند.

۲-۲-۴- تأثیر عضویت ایران در باشگاه انرژی بر حوزه دیپلماسی انرژی

کشور

برای تحلیل و ارزیابی حقوقی فرصت‌ها و چالش‌هایی که باشگاه انرژی سازمان همکاری شانگهای پیش روی جمهوری اسلامی ایران قرار خواهد داد ابتدا لازم و ضروری است تا پیش نویس اساسنامه باشگاه مذکور و مذاکراتی که پیرامون آن انجام شده است را به دقت ملاحظه و بررسی نمود. به عبارت دیگر، بدون بررسی اهداف و اصول مورد نظر این باشگاه و حقوق، تکالیف و مزایایی که برای اعضا در نظر خواهد گرفت، امکان اظهارنظر دقیق حقوقی میسر نیست.

آنچه مسلم است، باشگاه انرژی سازمان همکاری شانگهای از کشورهای صادرکننده و وارد کننده انرژی، به خصوص نفت و گاز، تشکیل شده است و این وجه تمایز آن با اوپک (سازمان کشورهای صادرکننده نفت) است. درحالی‌که در اوپک هدف مشترکی (کنترل بازار نفت با در نظر گرفتن منافع کشورهای صادرکننده) از سوی اعضا دنبال می‌شود اما بدیهی است که باشگاه انرژی سازمان همکاری شانگهای به دنبال برقراری تعادل بین منافع هر دو طرف (صادرکننده و واردکننده) و یا حتی دولت‌هایی خاص خواهد بود و این موضوع، به علاوه اهداف متفاوت

و متعارض احتمالی باشگاه با اوپک، از اصلی‌ترین چالش‌های پیش روی جمهوری اسلامی ایران برای پیوستن به این باشگاه است.

اما اگر تمرکز باشگاه انرژی به جای نفت و گاز بر روی انرژی‌های تجدیدپذیر و تأکید بر همکاری و مشارکت دولت‌ها در این حوزه باشد، قطعاً فرصت ارزشمندی برای دولت‌های عضو از جمله جمهوری اسلامی ایران برای همکاری و تبادل دانش و امکانات خواهد بود.

جمع‌بندی

چنانچه از این پژوهش مقدماتی قابل استنباط است، سازمان همکاری شانگهای در حال ترسیم راهبردها و سازوکارهای کلی در قبال موضوع انرژی در سازمان است. از این رو مشارکت فعال جمهوری اسلامی ایران، به عنوان یک کشور صاحب انرژی‌های متنوع و مستعد سرمایه‌گذاری‌های خارجی در این فرایند، در راستای تأمین حداکثری منافع ملی بسیار حائز اهمیت است و نباید مورد بی‌توجهی و غفلت قرار بگیرد. از طرف دیگر، اگر باشگاه انرژی به ابزاری سیاسی در دست چند دولت تبدیل نشود، می‌تواند از فشار تحریم‌ها بکاهد ولی نمی‌توان و نباید توقع بی‌اثر کردن کامل تحریم‌های یکجانبه آمریکا را از این سازوکار داشت زیرا بسیاری از کشورهای عضو سازمان، مبادلات تجاری و اقتصادی سنگینی با ایالات متحده آمریکا دارند و هرگونه ارتباط مستقیم تجاری شرکت‌های آنها با شرکت‌های ایرانی، تحریم آنها را به دنبال خواهد داشت.

اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران وابسته به پژوهشکده مطالعات فناوری ریاست جمهوری، به عنوان یک کانون تفکر تخصصی در حوزه انرژی و منابع در کشور، به منظور ارتقای سطح کیفیت تصمیم‌سازی و اثرگذاری بر فرآیند تصمیم‌گیری در زمینه تدوین سیاست‌های بخش انرژی و منابع تاسیس شده است. این اندیشکده با رویکرد مسئله محوری ضمن تشخیص موضوعات کلیدی بخش انرژی و منابع، آسیب‌شناسی آنها را در دستورکار خود قرار داده و در نهایت به تصمیم‌گیران این عرصه راهکارهای سیاستی را پیشنهاد می‌دهد.

با توجه به اهمیت بخش انرژی در کشور و ضرورت ارائه راهبردهای تجویزی و عملیاتی برای توسعه این بخش، اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران قالبی با عنوان «سیاست‌نامه» طراحی کرده است. «سیاست‌نامه» نوشتاری است که پس از بیان یکی از مسائل بخش انرژی در کشور به ارائه راهبردها و راهکارهای سیاستی جهت اصلاح آن مسأله می‌پردازد و امید دارد گامی اثربخش جهت اعتلای نظام جمهوری اسلامی ایران بردارد.

اندیشکده حکمرانی انرژی و منابع ایران

پژوهشکده مطالعات فناوری
TECHNOLOGY STUDIES
I N S T I T U T E